

Akademie výtvarných umění v Praze

Studijní program Výtvarná umění

Ateliér Malba 1

DIPLOMOVÁ PRÁCE

MÁŠ TO, CO VIDÍŠ PŘED SEBOU, I V SOBĚ?

DO YOU HAVE WHAT YOU SEE IN FRONT OF YOU AND IN YOURSELF?

Vypracoval*a: Matouš Hrbek

Vedoucí diplomové práce: MgA. Robert Šalanda

Oponent*ka diplomové práce: MgA, Ph.D. Alexandr Peroutka

Akademický rok 2023/2024

název – Máš to, co vidíš před sebou, i v sobě?

Moje tělo je jako budova se spoustou pokojů, do kterých nahlížím a vidím tam sebe opřené o židli, u stolu, kde pracuji. Okolo mě je malířské prostředí, kterým se obklopuji a z kterého převážně čerpám.

„Každý prostor má část, která je vymezená dosahem obvyklých pohybů rukou a protkaná našimi gesty, tento prostor bývá do značné míry totožný se zónou, v níž se pohybuje náš pohled. Hranice tohoto prostoru tvoří periferní oblast našeho světa. Stačí prozkoumat desku našeho psacího stolu, abychom zjistili, že i na tak malém prostoru jsou zóny mimo dosah gest a mimo dráhy pohledu. (Haluzík 2020)

Chtěl bych se rozepsat o procesu mé práce, z jakých myšlenek čerpám a detailně nastínit proces, kterému předchází pouhá intuice a kreativita, jak je to většinou vytetované v představách laiků a milovníků umění. Nejde o pouhou spontaneitu, ale o hodiny kreslení. Kresba je můj hlavní vyjadřovací prostředek, v té přemýšlím a k té přistupuji jako primárnímu znaku, který prochází deformací – změnou. Záznam často představuje rozpoložení, v kterém se nacházím, slouží jako časová kapsle, moment námětu, na kterém dále pracuji. Často vyvstává z okamžiku prožitku, exprese či obsesivního užívání kresby jako gesta.

Tento moment bych asi nejlépe popsal na metafoře spirály, která se točí dokola, napříč všemi směry – ne tedy chronologicky, ale expanzivně. Jednu věc tak vidím z mnoha úhlů a skrz obraz je mohu sledovat z další perspektivy.

Tuto část mé práce vnímám jako intuitivní hledání, lovení očima. Jde o práci, v které se člověk vidí a reflektuje svoji zkušenost na předešlých obrazech. Je to snaha rozvést tu kontinuitu prvků, které jsou spojníky v obrazech. Malování je jako jakýsi výpadek paměti, jako ztráta vědomí o čase, z kterého se vzpamatují většinou až na konci toho procesu.

Toto tvrzení si protiřečí s mým předchozím tvrzením o kresbě, v kterém jsem tvrdil, že jde o racionální práci. Cítím jistou rozdílnost v médiích mezi kresbou a malbou, kdy u malby lze kresbu překrývat nátěrem barvy a hledat v původním námětu námět nový. Z původně racionální informace, kterou kresba nabízí, se malba stává jakousi matoucí matérií, která původní obsah znejišťuje, a nastává tak obsah nový.

Ale teď bych rád přešel přímo k tématu mé diplomové práce. Trochu jsem popsal nějaké formální a procesuální podhoubí mého nastavení, teď přejdu k obsahu samotnému.

„Prostý pokoj, židle a stůl, lampa, pod kterou má popelník kuřák, co kouří jednu cigaretu za druhou. Často sedává na té dřevěné židli a kouká do svých kreseb, přemýšlí, jak je namalovat. Kouzlí akvarelem, pak vypouští obláčky smrti.“

V připravované sérii obrazů a reliéfů ze dřeva se chystám vycházet z témat a motivů, které se v mé práci objevují již delší dobu. Náměty kuřáků, podivínů, mužíků, hmyzu či terénu městské krajiny. Primárním námětem, který jaksí zceluje a propojuje připravovanou diplomovou práci, je téma práce. Okolí, ve kterém pracuji, se otiskává do mého arsenálu znaků, které používám – štětce, tuby od barev, obrazy opřené o zeď, malířský stojan atp. Práce spočívá v práci na tématu práce samotné. Záměrná oproštěnost od nánosů akademického intelektuálního.

Tématem se mi stalo i dumání nad tématem, prosezené hodiny nad papírem. Terčem zájmu je rutina, cesta z ateliéru, úleva a občasná inspirace. Vedle tématu práce v ateliéru bych rád rozvíjel i námět cest z něho a čerpal z procházek krajinou. Zajímá mě městská krajina “zastřižených” keřů, zvláštních opěrných systémů pro stromy a místa, které se s časem změnily na vágní terén, který již nemá jasný účel. Zajímá mě prostá realita velkého města, v kterém neustále někam prcháme. Bytostná nuda a únik ven, pokusy o zpestření rutiny budováním vlastní mytologie. Ta vychází z tohoto světa, je všude kolem nás. Polidšťování neživých předmětů, které dohromady vytvářejí něco jako divadelní scénu pro mé obrazy. Všechno hrají herci, od kamenů po vodu a kořeny stromů, žížaly a ptáci, i dým z cigarety nabírá lidskou podobu. Téma tedy rezonuje v mnoha podobách, od námětů z interiéru ateliéru po jakýsi městský plein air. Důležitá je paměť – zmíněná místa maluji většinou z paměti. Samotný proces malby se tak stává jakýmsi vzpomínáním na místa nebo situace, v kterých jsem byl. Celou sérii pro diplomovou práci plánuji jako jakýsi deník, v kterém zachycuji fragmenty míst, figur a pocitů, které těmto všedním zážitkům dávají nevšední nádech.

Po shrnutí mého osobního přístupu k práci, ve které se primárně zabývám” vyprávěním” či popisem toho, co u ní probíhá, bych rád přešel k obecnějšímu popisu věcí, autorů a knih, které mě ovlivnily.

Dlouhodobě mě ovlivňují knihy s tématem psychologie, které se týkají analýz duše a snaze o porozumění neurózám. Kniha obrazů z institutu Carla Gustava Junga v Curychu. Tato kniha mě zaujala především výpovědí kreseb, které jsou následně komentovány v kontextu pacientova příběhu. Osobní mytologie je podrobena analýze, ve které s odstupem spatřujeme konkrétní problém. Současně mě zaujala i estetika akvarelu, mandal a spirituality, která tyto trýznivé emoce vystihuje velmi citlivě.

Zájem o lidské utrpení skrze výtvarnou výpověď mě přivedlo k zájmu o umění meziválečné, primitivismus – lidové umění, expresionismus a novou figuraci. Převážně tíhnu k umění, které konfrontuje nad rámec autonomie a čistého formalismu.

- Otto Dix, Constant Permeke, Die Brücke, Vasilij Kandinskij, Paul Klee ale i autoři současnější, kteří na tuto estetiku a zájem o lidskou figuru navazují – Karel Appel, George Baszelitz, Julian Schnabel, Louise Bourgeois, Kiki Smith, Art Penck, bratři Chapmani, bratři Čapkové, Vladimír Skrepl, Dan Miller, Sigmar Polke atp.

Lidské tělo je silně provázáno se zájmem o figuraci, která se vědomě i nevědomě vkrádá do pole mého zájmu, ať už v abstraktnější či realističtější podobě. Vědomě navazuji na modernistické tendence 20. století – dekonstrukci a zkratku (kubismus), snahu zachytit psychologičnost postav barvou (symbolismus), či vycházet z potřeby porozumět nevědomým obsahům (surrealismus). Obsesi spatřovat postavu vnímám i ve volbě neživých objektů, materiálů, struktur a organičnosti, která se nachází v přírodě, ale i omítkách domů. Potřeba vidět postavu nebo její obrys vnímám do určité míry jako polidšťování či personifikaci běžných námětů, ve kterých lze cosi vidět – stromy, pavučinu, pracovní stůl, kleště. U pěstování vlastní imaginace bych zmínil inspiraci v manifestech Vladimíra Boudníka.

Často postavy dostávám do prostředí, které osobně znám, výchozími jsou mi moje vlastní vzpomínky. Čerpám z paměti, která mi dovoluje se skrze kresbu vracet na místa, které mám spojená s čerstvou zkušeností – cestou z ateliéru, pohledem z okna, procházkou. Banalita výjevu je často spojena s něčím, co tuto rutinu narušuje. Vzrušuje mě estetika odlehklých míst, vágního terénu a kopců měst. Tyto chaotické útvary krajiny ve mě prohloubila kniha "Město naruby", ve které je detailně zmapována periferie Prahy, nabízející nové pohledy na místa ve městě, které časem ztrácí svůj význam i využití. Jde především o zákoutí, která vedle systematickosti centra města nabízí chaos a organičnost.

Rád bych se více dotýkal sociální krajiny, která zpustla spolu s novou výstavbou měst a průmyslovou minulostí. Zdá se mi nevýznamná jako neviditelná ruina předešlých režimů, které míváme cestou každodennosti. Tento existenční rámec světa venku bych rád propojil se světem uvnitř ateliéru, který nabízí určitý odstup, jakýsi útěk, návrat do dětství, mýtu a izolace před světem.

Co se formálního zpracování týká, tak jsem po dobu studia převážně řešil malbu, závěsný obraz a instalaci. V závěru studia jsem zvolil taktiku změny a rozhodl se udělat sérii dřevěných reliéfů a k nim řadu obrazů, které se tematicky doplňují. Materiál dřeva jsem si vybral především z důvodu pomalejšího zpracování a doteku, kterého na plátně skrze štětec lze dosáhnout poměrně těžko. Nejvíce mě zajímá faktor času a námahy, kterou v reliéfech musím vynaložit. Malbu vedle toho vnímám spíše jako intuitivní a velmi zrychlený proces, kde si mohu dovolit gesta a návrat v procesu.

Použitá literatura:

HALUZÍK, Radan (ed.). Město naruby: vágní terén, vnitřní periferie a místa mezi místy. Praha: Academia, 2020. ISBN 978-80-200-3041-2.